

KONKURENČNÍ DOLOŽKA UZAVŘENÁ SE ČLEMEM STATUTÁRNÍHO ORGÁNU

Dodržování zákazu konkurenčního jednání člena statutárního orgánu vůči právnické osobě, pro niž tuto funkci vykonává, je v zájmu právnické osoby primárně po dobu výkonu funkce, často však také po zániku právního poměru mezi právnickou osobou a členem statutárního orgánu. Tyto osoby totiž zpravidla při výkonu funkce shromáždí velké množství informací o právnické osobě, její činnosti, jejím know-how či kontaktech, jejichž využití ve prospěch jiného subjektu může dané právnické osobě přivodit újmu. Zatímco zákaz konkurence po dobu výkonu funkce vyplývá (zpravidla) ze zákona, omezení konkurenčního jednání po zániku funkce vyžaduje smluvní ujednání – uzavření konkurenční doložky. Právě konkurenční doložce uzavřené se členem statutárního orgánu právnické osoby se věnujeme v následujících řádcích, a to pouze z pohledu občanskoprávních předpisů. Korespondující výklad otázek zdanění příjmu z konkurenční doložky a provádění odvodů pojistného na sociální a zdravotní pojištění bude připojen v navazujících článcích.

ZÁKAZ KONKURENCE PO DOBU VÝKONU FUNKCE A PO JEHO SKONČENÍ

Právní úprava **zákazu konkurence po dobu výkonu funkce** je do jisté míry roztržštěná. Její úplný základ platný pro všechny formy právnických osob nalezneme v § 159 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“), jenž klade na všechny členy volených orgánů právnických osob **povinnost nezbytné loajality**.

U právnických osob, které jsou **podnikateli**¹⁾, zakotvuje obecný zákaz konkurence § 432 odst. 1 občanského zákoníku, podle kterého platí, že osoba, jež „*vystupuje jako podnikatelův zástupce při provozu obchodního závodu, nesmí bez souhlasu podnikatele činit na vlastní nebo cizí účet nic, co spadá do oboru obchodního závodu*“. Zákaz konkurenčního jednání je zde pojat velmi široce, přičemž jsme toho názoru, že jej lze vztáhnout i na členy statutárních orgánů²⁾, avšak pouze v rozsahu, v němž tento zákaz není obsažen ve zvláštní

¹⁾ Podnikatelem je podle § 420 odst. 1 občanského zákoníku ten, „*Kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku*“.

²⁾ V odborné literatuře byl vyjádřen jak tento názor, tak názor opačný. K názoru, podle něž se § 432 občanského zákoníku na členy statutárních orgánů použije, viz ZAPLETAL, Jiří. § 432 [Zákaz konkurence]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír, a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 2. K opačnému názoru viz LASÁK, Jan. § 432 [Zákaz konkurence]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1 343.

právní úpravě. Tou je v případě členů **statutárních orgánů obchodních společností** zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obchodních korporacích“), který zákaz konkurence upravuje ve vztahu k jednotlivým obchodním společnostem (tak např. zakázané činnosti jednatele společnosti s ručením omezeným jsou upraveny v § 199 zákona o obchodních korporacích, zákaz konkurence členů představenstva akciové společnosti řeší § 441 zákona o obchodních korporacích).

Společně má tato úprava to, že se **vztahuje pouze na dobu trvání výkonu dané funkce**. Má-li však být člena statutárního orgánu zakázáno konkurenční jednání v období po zániku jeho funkce, je nutné za tímto účelem **sjednat konkurenční doložku** mezi právnickou osobou a konkrétním členem statutárního orgánu. Sluší se přitom připomenout, že **zde nelze vycházet z právní úpravy konkurenční doložky obsažené v zákoně č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákoník práce“)** – konkrétně v § 310, nýbrž je třeba postupovat podle občanského zákoníku, neboť poměr mezi právnickou osobou a členem statutárního orgánu není vztahem pracovněprávním, ale občanskoprávním.

Občanský zákoník přitom **konkurenční doložku výslovně neupravuje**. Ustanovení § 2975 občanského zákoníku nicméně upravuje **případy zakázané konkurenční doložky**, z čehož vyplývá, že sjednání konkurenční doložky obecně přípustné je, jsou-li dodržena určitá omezení. Občanský zákoník současně nezakazuje uzavřít konkurenční doložku mezi právnickou osobou a členem statutárního orgánu, a s odkazem na zásadu legální licence tak lze dospět k závěru, že takové ujednání možné je. Tentýž závěr dovozuje i judikatura.³⁾

NÁLEŽITOSTI A OMEZENÍ KONKURENČNÍ DOLOŽKY

Tím, že občanský zákoník konkurenční doložku výslovně neupravuje, nestanoví ani její podstatné náležitosti. Z § 2975 odst. 1 občanského zákoníku se nicméně podává, že se nepřihlíží ke konkurenční doložce, v níž by nebylo určeno **území, okruh činnosti nebo okruh osob, kterých se zákaz konkurence týká**.

Toto ustanovení vzbuzovalo dříve rozpaky, neboť ze zákonodárcem použité dikce zcela jasně neplyne, zda zdánlivost konkurenční doložky způsobuje absence byť jen jediného z těchto údajů. Úvahy na toto téma lze nalézt také v odborné literatuře.⁴⁾ Nejvyšší soud našťástí vyloučil toto ustanovení nadměru rozumně, když ve vztahu ke konkurenční doložce člena statutárního orgánu dovodil, že „*smluvní strany vyhoví požadavku ustanovení § 2975 odst. 1 o. z. tehdy, lze-li z ujednání o konkurenční doložce dovodit, jakou činnost a v jakém rozsahu nesmí zavázaná strana po určitou dobu vykonávat.*“⁵⁾ Zakázaný rozsah pak bude vymezen zpravidla jako „*určité území (na němž zavázaná strana nesmí po sjednanou dobu vyvíjet činnost soutěžní povahy), anebo určitý okruh osob (vůči nimž nesmí tuto činnost vyvíjet; zpravidla půjde o zákazníky či potenciální zákazníky oprávněné strany).*“⁶⁾ Konkurenční doložka tedy nemusí obsahovat všechny uvedené parametry (území, okruh činnosti, okruh osob), ale postačí vymezení činnosti a rozsahu zákazu konkurence.

Občanský zákoník dále v § 2975 odst. 2 **zakazuje sjednat konkurenční doložku na dobu neurčitou nebo na dobu delší než 5 let**. Nedodržení tohoto zákazu nicméně nezpůsobuje zdánlivost ani neplatnost konkurenční doložky. Zákonodárce pro takový případ stanovil fikci, že konkurenční doložka je ujednána na dobu 5 let. Přesto lze doporučit sjednání určité doby platnosti konkurenční doložky v mezích zákona, a zajistit tak vyšší míru

³⁾ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. listopadu 2018, sp. zn. 29 Cdo 5943/2016.

⁴⁾ Viz např. ONDREJOVÁ, Dana. § 2975 [Zakázaná konkurenční doložka]. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1 766–1 767, marg. č. 14.

⁵⁾ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. listopadu 2018, sp. zn. 29 Cdo 5943/2016.

⁶⁾ Tamtéž.

právní jistoty stran doložky. Občanský zákoník naopak **neupravuje okamžik, jímž konkurenční doložka nabývá účinnosti**, a ponechává jej na vůli stran. Je vhodné na toto myslet a výslovně ujednat, že konkurenční doložka se užije ode dne následujícího po skončení výkonu funkce.

Zatímco v případě porušení zákonného zákazu konkurence upravuje občanský zákoník, příp. zvláštní právní předpisy, i následky (zpravidla v podobě povinnosti postoupení práva na odměnu, vydání prospěchu apod.), u konkurenční doložky podobná úprava chybí. **Porušení konkurenční doložky povede zásadně ke vzniku povinnosti nahradit škodu způsobenou porušením smluvní povinnosti** (§ 2913 občanského zákoníku). Protože prokazování vzniku škody a její výše může být v konkrétním případě obtížné, lze doporučit **sjednat rovněž smluvní pokutu** (§ 2048 a násl. občanského zákoníku), potažmo výslovně s uvedením, že smluvní pokutou není vyloučeno právo na náhradu způsobené škody (jinak platí podle § 2050 občanského zákoníku opačný závěr).

Shrneme-li výše uvedené, pak by **konkurenční doložka** se členem statutárního orgánu **měla obsahovat** přinejmenším:

- vymezení zakázané činnosti,
- dobu trvání konkurenční doložky a okamžik počátku běhu konkurenční doložky (zpravidla ode dne následujícího po skončení výkonu funkce),
- rozsah zákazu konkurence, a to buď uvedením území, nebo okruhu osob, vůči nimž nesmí člen statutárního orgánu konkurenční činnost vyvíjet,
- případné protiplnění ze strany právnické osoby (viz dále) a
- případnou sankci – smluvní pokutu pro případ porušení konkurenční doložky.

Konkurenční doložka **nemá předepsanou písemnou formu**, a může tak být uzavřena i ústně nebo mlčky (konkludentně). Vzhledem k výše uvedeným obsahovým náležitostem a možným dopadům porušení konkurenční doložky lze nicméně písemnou formu důrazně doporučit, a to přinejmenším z hlediska budoucího dokazování obsahu ujednání.

POŽADAVEK VYVÁŽENOSTI KONKURENČNÍ DOLOŽKY

Ujednání o konkurenční doložce musí vyhovovat také **principům přiměřenosti a vyváženosti** práv a povinností stran. Konkurenční doložka nesmí omezovat zavázanou stranu (člena statutárního orgánu) více, než vyžaduje potřebná ochrana oprávněné strany (právnické osoby). Tento zákonný zákaz, zakotvený v § 2975 odst. 3 občanského zákoníku, se týká celého obsahu konkurenční doložky. Tak např. nejvyšší přípustná doba trvání sjednaného zákazu konkurence je stanovena zákonem na 5 let, to však neznamená, že by všechny konkurenční doložky mohly být sjednány na tuto dobu. Bude třeba vždy podle konkrétních okolností případu zvážit, zda je omezení po takto dlouhou dobu skutečně potřeba k ochraně zájmů příslušné právnické osoby.

Pro případ porušení shora popsaného zákazu stanoví zákon poměrně nepřijemné důsledky, a lze tedy doporučit pečlivé zvážení formulace konkurenční doložky tak, aby vyhovovala požadavku vyváženosti. Podle § 2975 odst. 3 občanského zákoníku totiž platí, že je-li porušen zákaz nepřiměřené konkurenční doložky, může **soud na návrh** dotčené strany konkurenční **doložku omezit, zrušit nebo prohlásit za neplatnou**.

PLNĚNÍ Z KONKURENČNÍ DOLOŽKY VE PROSPĚCH ČLENA STATUTÁRNÍHO ORGÁNU

Konkurenční doložky obsahují často také **ujednání o protiplnění ve prospěch strany, která se má zdržet zakázané činnosti**, v našem případě tedy člena statutárního orgánu, jehož účelem je určitá kompenzace omezení zavázané straně. **Žádný právní předpis**

takové ujednání neřadí mezi podstatné náležitosti konkurenční doložky a § 2975 občanského zákoníku se o protiplnění vůbec nezmiňuje. S ohledem na požadavek vyváženosti konkurenční doložky zakotvený v § 2975 odst. 3 občanského zákoníku lze nicméně doporučit zahrnout do konkurenční doložky také ujednání o protiplnění, příp. o tom, že protiplnění již bylo poskytnuto.

Pořád totiž platí, že konkurenční doložka je tzv. **synallagmatický (vzájemný) vztah** a měla by proto dávat hospodářský smysl oběma účastníkům. Nemělo by tomu být tak, že z konkurenční doložky profituje jen právnická osoba a pro člena statutárního orgánu jde pouze o přítěž. Protiplnění může mít nicméně různé formy a **nemusí se vždy jednat o peněžitou odměnu pravidelně vyplácenou členu statutárního orgánu po sjednanou dobu**, byť to je pochopitelně v praxi nejčastější případ.

Protiplnění by mělo být zejména přiměřené dohodnutému omezení, a je tak třeba v této souvislosti rozlišovat např. situace, kdy je zakázána činnost vymezena velmi široce s nutností zdržet se daného jednání po dobu 4 let, a situace, kdy je členu statutárního orgánu zakázáno právně jednat s úzkým okruhem klíčových obchodních partnerů právnické osoby po dobu 1 roku.

Při určování výše přiměřeného protiplnění a rozhodování, zda vůbec nějaké protiplnění v konkurenční doložce sjednat, je však nutné vycházet také z celkové úpravy vzájemných práv a povinností stran, včetně již v minulosti poskytnutých plnění, příp. i z dalších významných skutečností.⁷⁾ Podle okolností může být potom omezení zavázané strany vyváжено i tím, co již získala během trvání právního poměru mezi ní a právnickou osobou, včetně např. poskytnuté technické podpory, zázemí, školení či vzdělání.⁸⁾ V případě člena statutárního orgánu by tak bylo možné na přiměřené protiplnění usuzovat i z dříve sjednané a řádně poskytované odměny za výkon funkce.

V těchto souvislostech se sluší připomenout § 61 odst. 1 zákona o obchodních korporacích, podle kterého jiné plnění ve prospěch osoby, která je členem voleného orgánu obchodní korporace, než na které plyne právo z právního předpisu, ze smlouvy o výkonu funkce schválené podle § 59 odst. 2 zákona o obchodních korporacích nebo z vnitřního předpisu schváleného orgánem obchodní korporace, do jehož působnosti náleží schvalování smlouvy o výkonu funkce, lze poskytnout pouze se souhlasem toho, kdo schvaluje smlouvu o výkonu funkce, a s vyjádřením kontrolního orgánu, byl-li zřízen.

V praxi to tedy znamená, že **ať už je konkurenční doložka se členem statutárního orgánu obchodní korporace sjednána ve smlouvě o výkonu funkce či mimo ni, podléhá souhlasu toho, kdo schvaluje smlouvu o výkonu funkce, a též vyjádření kontrolního orgánu**, byl-li zřízen. Zpravidla půjde o souhlas valné hromady (jediného společníka, jediného akcionáře), eventuálně dozorčí rady, pokud schvalování smlouvy o výkonu funkce spadá do její kompetence. Je-li plnění poskytnuto v rozporu s tímto ustanovením, jedná se o bezdůvodné obohacení na straně člena statutárního orgánu, které je člen statutárního orgánu povinen společnosti vydat. Vydání bezdůvodného obohacení se potom obchodní společnost může proti členu statutárního orgánu domáhat i žalobou u soudu. Za účelem předejití sporům je tedy vhodné důsledně dbát obstarání příslušného souhlasu a vyjádření.

Mgr. Michal VRAJÍK,
advokát

Mgr. Karolina KOZÁKOVÁ,
advokátní koncipientka

⁷⁾ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. dubna 2021, sp. zn. 27 Cdo 3424/2019.

⁸⁾ Viz usnesení Ústavního soudu ze dne 12. prosince 2017, sp. zn. III. ÚS 3342/17.